

se tamen nulla corporali diremptione separaverit. Dixit David : « Non sedi cum concilio vanitatis , et cum facinorosis non introibo : odio habui curiam nequissimorum , et cum impiis non sedebam¹. » Legant quales ipse temporibus suis in illo populo toleravit , qui unctionis mystico sacramento tantum honorem detulit , ut id nec in sceleratissimo Saule contemneret ; imo tantum veneretur , ut amplius omnino non posset. Nonne si eorum verba factis eorum objiceremus , responderent nobis : Nos plane cum talibus nullum habuimus in corde consortium , nec tangebamus immundum ubi potest conquinari contactus , id est , consensione atque placito conscientiae recedebamus , et exhibamus ab eis , qui non solum talia non faciebamus , sed nec facientibus tacebamus. Isti autem seditiosi et insani , qui defensionem præcisionis suæ quærunt ex oraculis Prophetarum , superest ut impietate vesana de verbis propheticis mores arguant Prophetarum. An hoc dicturi sunt , quod illis temporibus recedere justis a malo populo non licebat , istis vero temporibus licet ? Quid dici perversius potest , illo tempore non potuisse bonos a malis corporaliter separari , quando multa sacramenta corporaliter observari videbantur ; nunc autem necessariam esse corporalem separationem , quando jam illa spiritaliter observantur ?

XXIV. Væ cæcis ducentibus et cæcis sequentibus. Ita-ne non timent ista dicentes , ne forte per tantam latitudinem orbis terrarum , qua fides Christi nomenque diffusum est , antequam se isti separarent , in aliqua parte terrarum ab Africanis regionibus remotissima jam hoc justis fecerint , et adhuc isti in immunditiae , quam illi fugerant , contagione vivebant ? Quis enim eis cavet , quis eos securos facit , si hujusmodi a malis separatio fa-

¹ Psal. xxv, 4.

cienda est , hanc , antequam ab istis fieret , nunquam factam fuisse tam longe , ut Africa omnino nesciret , sicut in extremis illarum partium terris pars Donati prorsus ignota est ? Fortasse dicent obesse sibi non potuisse quod ignorabant. Sic ergo et illis terris obesse non potest quod gestum in Africa ignorant , etiamsi vera isti dicerent , quæ de Afrorum criminibus mentiuntur. Si autem dicunt latere se non potuisse , si fieret : modo dicant , per omnes orbis terræ partes quod schisma factum sit. Nimum est quod interrogo : in ipsa Africa dicant Donatistæ Carthaginienses , vel quicumque sunt in civitate Carthaginis , quot partes per Numidiam et Mauritaniam factæ sint de ipsa parte Donati , quarum omnium causas utique nosse deberent ; ne forte justis aliqui in regionibus illis malorum suorum societatem congregationemque vitaverint , et exierint inde , ne immundum tangerent , ne cum facinorosis introirent ; ne forte isti jam ante aliquot annos in aliquo angulo Numidiæ vel Mauritaniae separantibus se frumentis palea remanserint et nesciunt¹. Sed unde securi sunt , nisi quia certum habent bonos esse non potuisse , qui se ab unitate communionis Donati , quæ per totam Africam diffunditur , segregarunt ? Quia si malos aliquos in sua vicinitate patiebantur , quos ostendere cæteris non valebant , eos tolerare potius debuerunt , quam dividere se a tot innocentibus , quibus persuaderi non poterant aliena peccata , etiamsi ea ipsi optime nossent. Cur ergo hæc innocentia non tribuitur orbi terrarum in tanta multitudine gentium , quacumque Christi hæreditas patet , ut certa atque segura sit , eos qui se bonos dicunt , et se ab omnis terræ unitate sejungunt , eo ipso demonstrare quales sint ? Sibi enim justis videntur , et spernunt cæteros ; et ideo non cantant canticum novum , quia de superbia

¹ Forte nesciant.

veteris hominis extolluntur. Ab ea quippe communione separantur cui dictum est : « Cantate Domino canticum » novum, cantate Domino omnis terra¹. » Qui si vere justi essent, et humiles essent : si autem humiles essent, etiamsi vere malos in suæ vicinitatis congregatione paterentur, quos ab unitate Christi expellere non valent, charitate Christi tolerare diligerent. Quomodo autem possunt de iis ipsis quos in sua vicinitate malos arguunt, justum habere iudicium, cum temeraria cæcitate tam longe a se positos ignotissimos criminantur? Utrum enim vel cives suos vel vicinos quos arguunt, malos esse noverint, incertum est orbi terrarum : quia vero ab eis quorum vitam longe positorum nosse non possunt, temeraria cæcitate separantur, certum est orbi terrarum : et quia cum laude patientiæ mali tolerantur, ne ignoti boni damnentur, certum est orbi terrarum. Quapropter securus iudicat orbis terrarum, bonos non esse qui se dividunt ab orbe terrarum in quacumque parte terrarum.

XXV. Postremo si Prophetæ posteros monuerunt, ut se ante tempus ultimæ ventilationis a paleis corporaliter separarent, et tali separatione caverent tangere immundum, et cum facinorosis non introirent, cur hoc non fecit apostolus Paulus²? An palea non erant qui non ex veritate, sed ex invidia Christum annuntiabant? An immundi non erant qui non caste Evangelium prædicabant, quos in illius temporis Ecclesia fuisse testatur, et cujus excellentissimam charitatem omnia tolerantem etiam posteriores imitati sunt. An immunditia non est avaritia, quam Cyprianus corde non tetigit, et tamen inter avaros collegas pacatissime vixit? Obsurduerat videlicet adversus verba Psalmorum, ut sederet in conventiculo vanitatis, et cum facinorosis introiret³; odio non haberet cu-

¹ Psal. xcvi, 1. — ² Philip. 1, 15. — ³ Psal. xxv, 4.

riam malignorum, et cum impiis sederet? An non erat conventiculum vanitatis in eis, qui esurientibus in Ecclesia fratribus largissimo argento nitere cupiebant? An non erant facinorosi, qui fundos insidiosis fraudibus rapiabant? An nequissimi non erant, qui usuris multiplicantibus fœnus aucebant? Ille vero lavabat manus suas cum innocentibus, et circumdabat altare Domini. Ideo quippe tolerabat nocentes, ne desereret innocentes, cum quibus manus lavabat, quia diligebat spem domus Domini, quæ species in vasis honorabilibus erat. « In » magna autem domo non solum vasa sunt aurea et argentea, sed et lignea et fictilia. Et illa quidem sunt in » honorem, illa vero in contumeliam¹. » Et mundabat semetipsum ab huiusmodi, ut esset etiam vas in honorem sanctificatum, utile Domino, ad omne opus bonum paratum : nec propter vasa quæ erant in contumeliam se a magna domo separabat; sed eos in unitate illius domus arguens tolerabat, a quibus se non imitando mundabat.

XXVI. Sed novit ponere Parmenianus verba Prophetæ, dicentis : « Non sedi cum concilio vanitatis, et » cum facinorosis non introibo¹ : » odio habui curiam nequissimorum. Lavabo cum innocentibus manus meas, et circumdabo altare Domini : ut audiam voces laudis, et enarrem omnia mirabilia tua. Domine, dilexi speciem et domus tuæ, locum tabernaculi claritatis tuæ. Ne simul perdidideris cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam : in quorum manibus delicta sunt, dextera eorum impleta est muneribus. » Novit hoc ponere Parmenianus, et non curat advertere quemadmodum his verbis sine ullo divisionis nefariæ sacrilegio serviatur. Species enim domus et locus tabernaculi claritatis Dei in vasis est, ut dixi, non in omnibus, quæ tamen in una

¹ 2 Tim. 11, 20. — ² Psal. xxv, 4.

domo magna sunt, sed in iis quæ sunt in honorem sanctificata, Domino utilia, ad omne opus bonum semper parata. In his quisquis dilexerit speciem domus Dei et locum tabernaculi claritatis ejus, tolerat ea quæ sunt in contumeliam, nec propter hæc relinquit domum ne fiat ipse non vas in contumeliam, quod tamen in domo toleratur, sed stercus quod de domo projicitur; et propter ipsam temporalem cum malis in una domo congregationem orat dicens: « Ne simul perdidieris cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam: in quorum manibus delicta sunt, dextera eorum repleta est muneribus. » Hoc utique orat, ne simul pereat cum iis cum quibus eum simul vivere charitas omnia tolerans hortatur, cujus sacrificium præmisit dicens: « Domine, dilexi speciem domus tuæ, et locum tabernaculi claritatis tuæ. » Quia enim dilexi speciem domus tuæ et propter ipsam dilectionem tolero vasa quæ sunt in contumeliam, quia charitas omnia tolerat, ne simul cum eis perdidieris animam meam. Nonne apparet in his verbis vox illorum, qui per Ezechielem prophetati sunt gemere et moerere ob iniquitates populi quæ fiebant in medio eorum¹; et quia erant vasa in honorem, proprium signum accipere meruerunt, ut cum illi omnes inciperent vastari atque deleri, Deus non perderet cum peccatoribus animas eorum? isti autem sunt infelices, qui se ab omni malorum congregatione tanquam triticum a paleis purgatos esse præsumunt. Per istam enim vanitatem præjudicarunt sibi, ut in populis quibus præsent, iniquissimas et flagitiosissimas turbas non audeant corripere ut corrigantur, ne per hoc cogantur confiteri quia mali sunt: et dicatur eis, Certe tritico purgato loquimini, cur per has voces tantam commixturam esse fatemini? Et ideo quia justus non sunt, non

¹ Ezech. ix, 4.

emendant et arguunt in misericordia; sed oleo adulationis impinguant capita eorum, quibus ipsi capita esse volunt; quoniam sub uno capite quod in cælo est, in unitate corporis quod per totam terram est, esse nolunt, ut merito plebibus eorum dicatur: « Qui vos felices dicunt, » in errorem vos mittunt, et conturbant semitas pedum » vestrorum⁴. »

XXVII. Qui ergo non vult sedere in concilio vanitatis, non evanescat typho superbiæ, quærens conventicula justorum a totius orbis unitate separata, quæ non potest invenire. Justus autem sunt per universam civitatem, quæ abscondi non potest, quia supra montem constituta est. Montem illum dico Danielis, in quo lapis ille præcisus sine manibus crevit², et implevit universam terram. Per totam igitur istam civitatem toto orbe diffusam justus gemunt et moerent ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum. Non ergo quærat quis separatos justos; sed cum ipsis potius in malorum temporali commixtione concorditer gemat. Non enim sedebit in conventiculo vanitatis: quia ibi sedebit ubi conversatur: audiet autem dicentem Apostolum: « Nostra autem conversatio in cælis est³. » Ibi cum facinorosis non erit, ibi curiam nequissimorum non patietur, ibi cum impiis non sedebit. In tali spe habitet, ut ad rem cujus habet spem pervenire aliquando mereatur. Non enim jam resurreximus sicut Christus, aut jam cum illo sedemus in coelestibus; et tamen quia talem spem nobis dedit, et per ipsam spem jam quodam modo ibi conversamur, dicit Apostolus? « Si autem resurrexistis » cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus » est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non » quæ super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo⁴. » In illa vita nostra

¹ Isai. lxxv, 12. — ² Dan. ix, 35. — ³ Philip. iiii, 20. — ⁴ Coloss. iiii, 1.

quæ abscondita est cum Christo in Deo, non sedemus in conventiculo vanitatis, quia sicut dicit Apostolus: « Simul » nos excitavit, et simul nos sedere fecit in coelestibus¹; » sed in spe, nondum in re. Spes autem quæ videtur non » est spes. Quod enim quis videt, quid sperat? Si autem » quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus². » Quam patientiam isti miseri perdiderunt, et festinantes se ante tempus velut a palea separare, se ipsos esse levissimam paleam vento ablatam de area demonstrarunt. Quod ergo ait Sapientia teneamus: « Qui autem » me audit, habitabit in spe, et silebit sine timore ab » omni malignitate³. » Dum ergo habitamus in spe, cogitantes non quid sumus, sed quid erimus: « Quia filii » quidem Dei sumus, sed nondum apparuit quod erimus; » quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videmus eum sicuti est⁴: » in tali spe habitantes, quia hæc habitatio non habet malos, nec conventicula vanitatis: nec facinorosos, nec iniquos, nec impios patimur, et eos tamen non in spe quæ non videtur patimur in congregatione catholica toto orbe diffusa, donec transeat iniquitas, donec tempore messis zizania colligantur⁵, donec ultimo ventilabro a frumento palea separetur⁶, donec pisces boni a piscibus malis⁷, cum quibus intra eadem retia congregati sunt, in littore eligantur, donec hoedi ab ovibus cum quibus sub uno pastore in eisdem pascuis tandiu paverunt, in ultimo ad sinistram segregentur⁸.

XXVIII. Nulla est igitur securitas unitatis, nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem, ut dictum est, constituta abscondi non potest⁹: et ideo necesse est ut omnibus terrarum partibus nota sit. Incon-

¹ Ephes. II, 6. — ² Rom. VIII, 24. — ³ Prov. I, 33. — ⁴ Joan. III, 2. — ⁵ Matth. XIII, 30. — ⁶ Id. III, 12. — ⁷ Id. XIII, 48. — ⁸ Id. XXV, 33. — ⁹ Id. V, 14.

cussum igitur firmumque teneamus, nullos bonos ab ea se posse dividere, id est, nullos bonos: etiamsi cognitos sibi malos patiantur, ubicumque versentur, propter eos se a longe positos et incognitis bonis temerario schismatis sacrilegio separare; ut in quacumque parte terrarum vel facta sunt ista, vel fiunt, vel futura sunt, cæteris terrarum partibus longe positos, et utrum facta sint vel cur facta sint ignorantibus, et tamen cum orbe terrarum in unitatis vinculo permanentibus, ea ipsa sit firma securitas, non hoc potuisse facere, nisi aut superbiæ tumore furiosos, aut invidentiæ livore vesanos, aut sæculari commoditate corruptos, aut carnali timore perversos. Quibus omnibus causis efficitur, ut vel boni falsis criminibus infamantur, vel temere de bonis falsa credantur, vel etiam mali qui pro unitatis vinculo tolerati nihil obsunt bonis, disrupta bonorum pace perversissime fugiantur, cum vexationi frumentorum non parcitur usurpantibus sibi hominibus ante messem quod Angeli in messe facturi sunt.

XXIX. Quæ cum ita sint, audent etiam sacrilega schismata vel hæreses impiæ, si quando in flagello ut se corrigant admonentur, poenas furoris sui etiam inter martyria deputare. Quod existimans etiam Parmenianus, in fine Epistolæ suæ exhortatur Tichonium ut in parte Donati permaneat et persecutiones perferat, dicens: « Non se debere voluntate conjungi eis, quibus persecutione cogente non juncti sunt, » adhibens etiam testimonium Scripturæ dicentis: « Væ his qui perdiderunt sustinentiam, et diverterunt in vias pravas. Et quid facient, cum » inspicere cœperit eos Dominus¹? » more suo cuncta de divinis Libris adversus se ipsos proponens. Qui enim sustinentiam perdiderunt, nisi qui eos de criminibus quæ objiciebant convincere nequiverunt, quos pro pace Christi

¹ Eccli. II, 16.

tolerare noluerunt; et sero postea cogitantes, ipsam partem suam non esse per multas particulas dividendam, etiam sibi manifestissimos sacilegos quos ipsi damnarunt, rursus receptos pro falsa Donati pace tolerarunt? Et jam nunc tandem aliquando cognoscant et corrigant, quod se impie fecisse, ex eo saltem quod a Maximiano passi sunt didicerunt. Sed scilicet erubescunt manifestissimis rationibus corrigi, quia Imperatorum jussionibus resisterunt, ne illa quæ se conqueruntur fuisse perpessos, correcti perdidisse videantur: quasi non melius perdunt illa, quam pereunt. Si enim habent aliquam umbram quamvis falsam atque fallacem, tamen nonnullam imaginem fortitudinis, jubenti non cedere Imperatori: cujus vel humanæ laudis illecebra est, apertissimæ contradicere veritati? Cur clausis oculis tam multa de Scripturis testimonia proferunt, quæ intellecta atque contra se prolata repudiant; quæ si secundum eorum intellectum recipiuntur, nihilominus eos de sua perversitate convincunt? Nonne scriptum est: « Non contradicas ullo modo veritati ¹? » Cui autem nisi veritati contradicatur, cum etiam regi ex veritate aliquid jubenti resistitur? Sed rex homo qui minatur vel qui vindicat, ad tempus molestus est: non sic ille Rex qui etiam Veritas dicitur, qui nunc quoque illis per Prophetam clamat; « Sine causa percussit filios vestros, disciplinam non receperunt ². » Qui propterea per humanas potestates nunc misericorditer admonet, ne in fine sic vindicet, ut non se pessint superbi de sua damnatione jactare. Sub vindicta enim regum potest hominum pertinacia falso nomine virtutis velle laudari; æternis autem ignibus concremari, nec erit, nec vocabitur fortitudo. Non enim erunt in die illa qui caput unguant oleo adulationis, aut varia decepti fallacia coronatos somnient

¹ Eccli. iv, 30. — ² Jerem. ii, 30.

damnatos, dicentes; Euge, euge: et jurantes per canos eorum, qui caput sanum non habuerunt, et per compages eorum qui viam pacis non agnoverunt. Quales turbas isti avertentes a Christi unitate, et ad suum nomen convertere cupientes, interim temporalia supplicia schismatis sui conferre audent passionibus Martyrum, ut eis poenarum suarum natalitia celebrentur magno conventu hominum furiosorum: quorum e numero illi sunt, qui etiam nullo persequente, se ipsos ultro per montium abrupta præcipitant, ut malam vitam pejore morte consumment. Non erunt in die illa stultæ plebes quibus dicant: Nos sumus justi qui patimur persecutionem, et quibus cæcis vendatur reprobis lapis pro gemma pretiosa, id est, carnalis duritia pro spiritali patientia. Non erunt qui nomina principum furoris sui recitent ad altaria, vel quæ ab unitate Christi diviserunt, vel quæ sub nomine Christi contra erexerunt. Hæc enim sunt pretia, quæ isti ut accipiant, dum volunt habere quod vendant, excitant adversum se potestatum severitatem, per animosam perversitatem, ne illi qui ab eis seducuntur, et eos propterea justos putant, quia poenas iniquitatis exolvunt, redeant ad cor, et considerent quare patiantur quæ se pati gloriantur. Quantum enim erat, ut paululum adverterent talia dicere Parmenianum Tichonio de perferendis persecutionibus et gloria tolerantiae, qualia dicunt omnes hæretici, de quibus coërcendis vel puniendis similia regum jussa proferuntur; qualia certe Membresitanis suis dicit etiam Salvius, cui tantas Abitinenses plagas et contumelias intulerunt, per quos isti meruerant ut de Ecclesia pelleretur, ut ejus cervici etiam mortuorum canum cadavera colligarent, ut postremo cum illo ad turpes voces cantationesque saltarent. Quem sermonem, posteaquam tanta perpessus est, eum putamus habuisse cum suis, quos

miseros decepit ut alteram sibi basilicam fabricarent? Quanta dixit de justitia, pro qua talia perpeti meruit: ideo se sanctum persuadens, quia passus est; ideo illos iniquissimos, quia fecerunt. Thuscorum tyrannorum commemoratur antiqua crudelitas¹, qui mortua vivis, sed humana humanis corpora conjungebant: canina vero humanis, et hæc episcopalibus membris, nescio utrum quisquam se vel audisse unquam vel legisse commemorat. Notum est omnibus, nugaces et turpes saltationes ab episcopis solere compesci: quis unquam meminit, ab hominibus quos in auxilium episcopi petierunt, cum episcopis esse saltatum? An forte Salvius tunc non erat episcopus, quia damnatio ejus in Bagaiensis concilii sententia recitatur? Quid, si et ipse postea reconciliaretur Primiano, sicut reconciliatus est Felicianus, ejusdem « Plenarii concilii veridico ore » damnatus, sicut ibi eorum verba recitantur, tunc esset episcopus? An forte jam non admitteretur, quia sacrilegium schismatis quem coinquinaverit, potest mundari, sicut Felicianus; quem vero canes mortui collo suspensi immundum fecerint, non potest expiari? Vellem scire quid ad hæc dicunt, tam manifesta, tam publica, tam recentia qui nobis antiquas calumnias suas quasi crimina nostra objiciunt. Quisquis eorum arbitratur me falsa jactare, quid magnum est, quid difficile, ut animæ suæ curam gerens pergat Membresam, quærat an facta sint ista, et defendat, si potest? Si enim dicit ista recte schismaticis fieri, quos trecenti et decem Donatistæ episcopi damnaverunt; non murmurent quando aliqua patiuntur, quamvis passi sint, quos ab unitate Christi schisma fecisse non trecentorum et decem, sed totius orbis auctoritate convincimus. Si autem dicit levia esse quæ passus est Salvius, quæro utrum, si aliquem Donatistarum episcoporum saltare cogeret Imperator et

¹ Virgil. Æneid. viii.

nolenti facere, bestias, ignesque minaretur: non mallet illa perpeti quam illud admittere; et cum passus esset, utrum non eum isti inter sanctos Martyres recitarent? Graviora ergo passus est Salvius cum quo saltatum est, quam si vivus arsisset. Nam si cuiquam eorum hæc duo proponerentur, utrum mallet, non ipse saltare, sed saltari secum, quam vivus incendi, quid eum electurum esse respondeant? Si autem dicit nihil aliud impetrasse a proconsule Primianistas, nisi ut per Abitinenses Salvius de basilica pelleretur, illos autem sua sponte fecisse quidquid ei postea crudeliter turpiterque fecerunt: cur non sibi dicit, sic etiam posse catholicos nihil aliud ab Imperatoribus petere, nisi ut isti de basilicis quas nomine sacrilego retinent excludantur; illos autem sua sponte regia potestate et honestate servata in sacrilegos multo mitius, quam Abitinenses nulla imperiali lege, nulla judiciaria jussione, in Membresitanum Salvium, vindicasse. Quibus rebus consideratis, prius quid faciant, et postea quid patiantur advertant: ne cum adversus facta sua oculos claudunt, et ad poenas suas oculos aperiunt, et hic frustra temporalia patiantur, et in ultimo judicio Dei etiam pro hoc ipso quod frustra eos talibus molestiis ut emendaret admonuit, æterno supplicio puniantur. Non vetera replico, ubi fallunt quos possunt: breviter dico, præsentia ingero, digito ostendo. Damnati Maximianistæ recipiuntur, ignotæ gentes arguuntur. Maximianistarum baptismus acceptatur, orbis terrarum baptismus exsufflatur. Ecce Assuritani, ecce Mustitani, ecce non longe mortuus Prætextatus, ecce adhuc vivus Felicianus, ecce nomina eorum inter damnatos Bagaiensi concilio gestis proconsularibus allegata, talibus recentibus et præsentibus factis, quales ab initio fuerint, satis indicant. Si quid pro hujusmodi perversitatibus et iniquitatibus patiuntur, si nolunt corrigi, saltem non audeant gloriari.